

KRONIEK VAN HET DORPSLEVEN

gedichten
Frans Hoppenbrouwers

Deze gedichtencyclus werd oorspronkelijk gepubliceerd in 'Kroniek van de Kempen'
XIV, 1994

Deel I. Rondom geboorte en kindertijd

1. De vroedvrouw

*Ze had iets van een wereldlijke non,
het kapje dat ze droeg, het sober kleed;
eenieder wist dat ze iets kostbaars deed,
alsof het leven steeds bij haar begon.*

*Ze had al vroeg een zwarte volkswagen
waarmee ze rustig door de dorpen reed
en raad gaf in het stille lief en leed
van moeders, moe al van het vele dragen.*

2. Van vrouw tot vrouw

*Als de geboorte merkbaar nakend was
ging iemand op de fiets de vroedvrouw halen
die altijd kwam, óók 's nachts, en zonder dralen,
al bleef ze kalm, getreuzel gaf geen pas.*

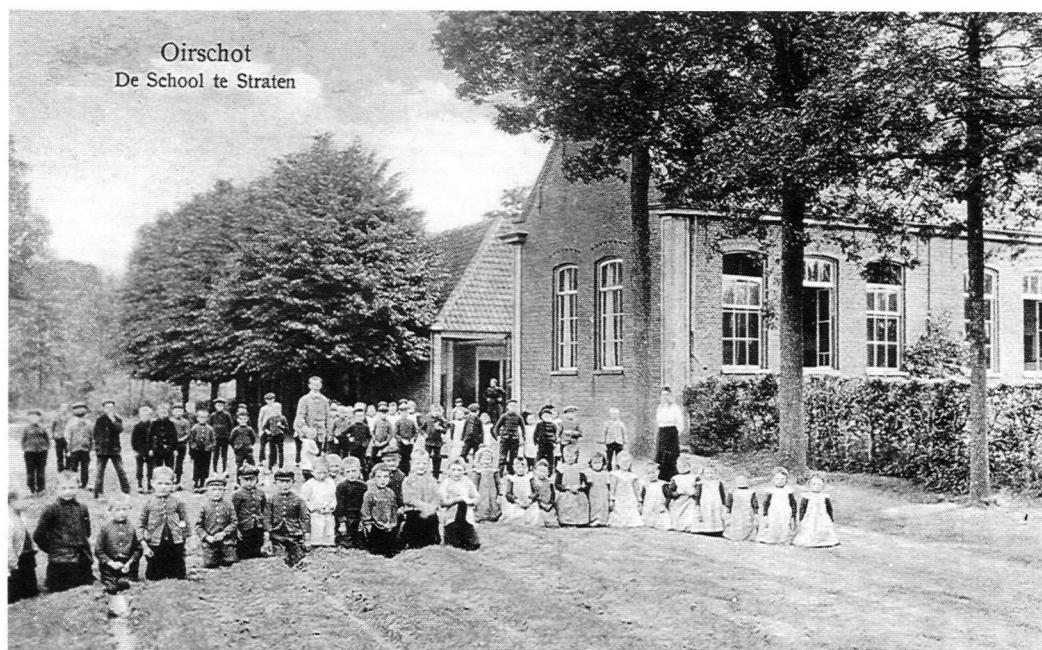
*Dan hoedde ze de vrouwelijke zaken
en hield met verve alles in de hand,
want van geboorte heeft geen man verstand:
pas achteraf schreeuwt hij het van de daken.*

3. Met de kromme arm

*Diezelfde dag nog komen alle vrouwen
der naaste buurt, de draagarm licht gebogen:
een kleinigheid, een blijk van mededogen
maar bovendien van onderling vertrouwen.*

*Het zijn de vrouwen die het leven dragen,
zij zorgen voor het steeds maar voortbestaan,
zij weten van de kracht der nieuwe maan,
van pijn en wee en ingehouden klagen.*

4. Beschuit met muisjes

*De kleine ligt in het potsierlijk bed
en heel de jeugd komt schuchter even zien.
Is het een Leo of alweer een Lien?
Maar hoe dan ook: het leven is aan zet.*

*En ieder krijgt, naar het aloud gebruik,
beschuit met muisjes, rijkelijk besmeerd,
waarmee men het geheim des levens eert,
maar bovenal de roepstem van de buik.*

5. Het doopsel

*De Peter en de meter komen dan
in vol ornaat, in zondags pak en kleed,
omdat de kerk van zekerheden weet:
daar komen brave onderdanen van.*

*En de pastoor, met woorden en gebaren,
neemt dan het kind in de gemeenschap op
en giet wat water op de kleine kop,
omdat men ook hiernamaals wel moet varen.*

6. De bewaarschool

*Het was een non die er de scepter zwaaide
met strenge hand, getrouw aan wet en orde,
want in de klas zat steeds een grote horde,
zodat de aandacht al te snel verwaaide.*

*De kakschool was een kwestie van bewaren
en niet van leren, dat kwam later pas
als er in 't hoofd voldoende ruimte was
om ware kennis zinvol te vergaren.*

7. De eerste H. Communie

*We luisterden naar stichtende verhalen
van Jezuke die in ons hartje woont,
van God die straft en zelden iets beloont,
zodat we vroeg al diepgaand konden falen.*

*En op de dag was er een mooi festijn
met de familie, feestmaal in het groot,
maar wat een kind het rijkste uitzicht bood
was toch het geld, de rest bleef schone schijn.*

8. Spel

*We groeven holen in de eiken wal
en huiverden in het verstilde duister,
te meer verrast om de verhoogde luister
van najaarslicht, gestuit nog in zijn val.*

*We trokken door de wijde stoppelvelden
voorzien van katapult en pijl en boog,
terwijl de lijster naar het zuiden vloog
en ons verliet, de ongekroonde helden.*

9. Werk

*We raapten piepers op het herfstig land,
genoten van de knollen in de knuisten,
meest vette, gladde, soms ook zerpe puisten,
die we vergaarden in een tenen mand.*

*En 's middags als de dag het veld omsloot,
de zon al laag, in winters perspectief,
verdrongen wij dat nakend ongerief
bij brandend loof, dat geur en warmte bood.*

10. School

*Het dwangbevel van het scanderend leren,
de tafeltjes, geheid van één tot tien,
daar konden wij de noodzaak niet van zien,
al moest ik er een leven lang op teren.*

*Het meest genoot ik van het leren lezen,
het letters vormen tot herkenbaar woord;
dat opende voor mij de rijke poort
naar het gedicht en daarmee naar mijn wezen.*

Deel II. Rondom het brood

1. Het huiske

*Daar zaten ze, breeduit, op 't gemak
en deden er nadrukkelijk hun best
voor nog een toemaat op de beestenmest,
als antwoord op gezeik en kale kak.*

*Die reden ze per kreuge naar het land,
dat wachtend op de regen en de zon
het sober kleed van ramp en voorspoed spon,
want schraal was toen het stuivend Kempisch zand.*

2. De mesthoop

*De vlaaien vallen kletsend in de groep
vanwaar ze later worden uitgedreven,
vermengd met stro, als teken van nieuw leven
en vruchtbaarheid; de eeuwenoude roep
van 't schrale land om vele karren mest
gaat eerst nog maanden op de grote hoop,
want groeikracht is slechts met geduld te koop,
dat weet de boer die keutert nog het best.*

3. Het ploegen

*Het zware paard, de kop gedwee gebogen,
trekt onverstoort aan de stugge ploeg
met nog zo'n honderd voren voor de boeg,
terwijl de boer welhaast wordt meegezogen.*

*Totdat het keren bij de scheidingsloot
de saaiheid breekt met een kortaf bevel,
gaan ze maar verder, een veroordeeld stel,
gevangen in een kooi van avondrood.*

4. Het zaaien

*Hij grijpt de korrels met geknepen hand
en strooit ze ritmisch, afgemeten uit
als gold het kostbaar, onvervangbaar kruid
dat zal gedijen op het winters land.*

*Hij telt de passen die hij zaaierend maakt
en bidt in stilte om de volle zegen
van malse en gestage najaarsregen,
totdat de winter aan het koren raakt.*

5. Het maaien

*Gewapend met de pikhaak en de zicht,
het lijf eerbiedig naar het graan gebogen
slaat hij het ritme van het mededogen:
de rog valt stil en onvoorstelbaar licht.*

*Dan staat hij recht en laat zijn blik eens gaan
over de akker en de vele halmen
en bukt dan weer: het past niet om te talmen
als er nog lang moet worden voortgedaan.*

6. Het binden

*De bindsters komen in de middag aan
met luid gelach, dat stopt nabij het veld,
waar straks het koren, plat en uitgeteld,
met armen vol in schoven op zal gaan.*

*Ze zwijgen nu, de bindsters, doen hun plicht
met ernst, terwijl de zon haar wetten stelt
en harteloos haar aardse vonnis velst:
een overdaad aan hard en hitsig licht.*

7. Schoven op het land

*De schoven zijn als broeders neergezet
in rechte lijn; als wachtters op het land
verwijzen ze naar het volmaakt verband
dat door de boer verheven is tot wet.*

*Gestoppeld ligt het kaalgeschoren veld
haast zelfgenoegzaam in de zon te dromen
en in de schaduw van wat oude bomen
staat stil de boer die zorg en zegen telt.*

8. De korenmijt

*Met vakmanschap gedegen opgetast
ligt schoof naast schoof in het weldadig bed
en als de winter straks de messen wet
verdraagt de mijt gelaten luim en last
van regenbuiën, opgejutte winden,
van sneeuw en ijzel, tot de lente komt
en het gekras van roek en kraai verstomt,
die in de winter hier hun goesting vinden.*

9. Het dorsen

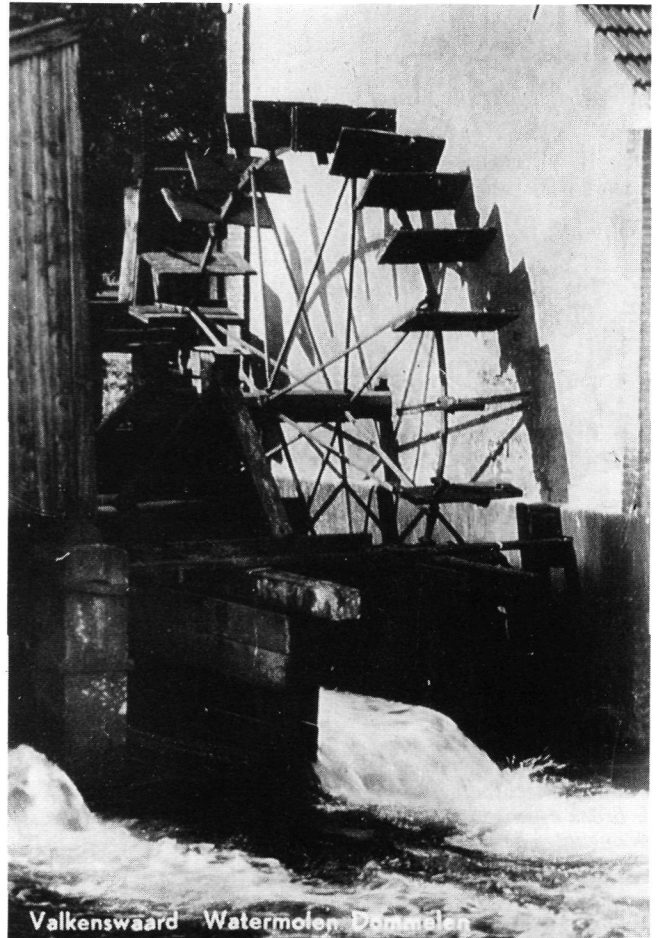
*De voorstal dreunt van het geweldig bonken
op 't brede bed van het geduldig graan,
waarop vier jonge boeren voluit slaan,
in trance, als van het dwingend ritme dronken.*

*De korrels, los van eigen halm en vlies,
ontdaan van stro en ongerechtigheden,
schept de boerin, getrouw aan oude zeden,
behoedzaam op: hier duldt men geen verlies.*

10. Het wannen

*Dan gaat de rogge in de ronde wan,
die de boerin, behendig en bedreven,
al schuddend wendt tot pluus en vlies gaan zweven
en zuiver graan, volmaakt gereinigd van*

*de laatste kleine ongerechtigheden
in zakken gaat en kostbaar als een schat
gekoesterd wordt: er zit iets in het vat,
er is terecht geploeterd en gebeden.*

11. Het malen

*Het water stuwt, het grote rad gaat rond
en drijft de molenstenen bonkend aan
die kreunend druk en wederdruk weerstaan,
een tegenstrijdig, zakelijk verbond.*

*Het taaie graan, gewreven en geplet,
glijdt langzaam in de gladde, houten goot,
reeds geurend naar het verse roggebrood,
dik te besmeren met geronnen vet.*

12. Het kneden

*De taak om het weerbarstig deeg te kneden
is aan de knecht, die stug en gegeneerd
de broek opstroopt, maar zich al doende weert
en opgaat in het bruut met voeten treden*

*van 't taaie spul, dat zich slechts langzaam geeft
maar in de trog, na tijden zuchtend stompen,
zo soepel wordt, dat het verdeeld in hompen
te vormen is tot brood dat aanzien heeft.*

13. Het aansnijden

*Haar boezem steunt het zware roggebrood
als de boerin er kruisjes over maakt,
omdat de aarde hier de hemel raakt
en alle leven eindigt met de dood.*

*En als het mes de eerste snede snijdt
maakt dat een dierbaar, knapperend geluid,
dat op volmaakte boeren versheid duidt,
waarin je slechts met nieuwe tanden bijt.*

14. Het eten

*Als iedereen aan tafel is geschoven
geniet men van het goed gebakken brood:
gezelligheid maakt kleine dingen groot
als in de winter over alle hoven*

*de duisternis een zware schaduw legt,
als boeren somber door de ramen staren
en klagen dat het nooit meer op zal klaren,
alsof de zin aan 't leven is ontzegd.*

15. Het huiske

*Zo zal de boer het naakte nut bewaken
als de behoeder van het aardse goed
en als hij morgen weer hoognodig moet
zal hij van brood weer stront en zegen maken.*

*Om zo de groeikracht merkbaar te vergroten
van alles wat moet wassen op het land;
zo heeft hij alles stevig in de hand:
de zaak is rond, de cirkel is gesloten.*

Deel III. Rondom huis, erf en hof

1. Het pluimvee

*De kippen zijn het best in vrouwehanden,
dat geldt nog meer voor de verwaande haan
die slechts geleid door macht en hoogmoedswaan
victorie kraait, de koning van te lande.*

*Als de boerin met in haar schoot wat graan
het erf op komt om gul het voer te geven
staat plots de haan de hennen naar het leven:
de koning wordt hebzuchtig onderdaan.*

2. De moestuin

*De boer graaft rekkend, buigend, sleuf na sleuf
en spuugt zo nu en dan eens in zijn handen:
wat de boerin wil laat je niet verzanden
en bovendien, hij houdt van het geheuf.*

*April; ze gaat straks weer van alles planten,
van prei en ui tot malse boterbonen,
wat bord en tafel rijkelijk zal lonen
met vers en veel en al het aanverwante.*

3. Kuikentjes

*Ze staat vertederd bij de ruime ren
en ziet de vreugde van het pril bestaan:
de pielekes, hun komen en hun gaan,
en de bezorgdheid van de moederhen.*

*Zo draagt het voorjaar de vernieuwing aan
die elke jaarkring rijk en boeiend maakt,
wat de boerin toch alsmear dieper raakt
naarmate er meer lentes zijn vergaan.*

4. Biggen

*De zeug verlegt zich en de jonge biggen,
een uur pas oud en nog tot niets in staat,
vermannen zich en zoeken naar de straat
van tepels: vorstelijk om aan te liggen.*

*Al knorrend laat de zeug haar biggen merken
dat ze bereid is volop melk te geven.
Aan wie dat is haar blijkbaar om het even:
de beste speen is steevast voor de sterke.*

5. Bloei

*De boomgaard bloeit, een feest van rood en wit,
vooral dan van de appels en de peren
die in de mei dat kostbaar kleed begeren,
omdat daarin de zin des levens zit.*

*En de boerin, de arm vol wintergoed
dat nodig moet gelucht of uitgewassen,
weet altijd een momentje in te lassen
om stil te kijken naar die overvloed.*

6. Wasdag

*Het bonte goed hangt wapperend te drogen,
de witte was ligt zonnend op de bleik
Zo krijgt een vrouw weer een voldane kijk
op plicht en taak en feminiem vermogen.*

*Gebroken en hondsmoe van al het zorgen
besluit ze om vandaag maar niet te strijken,
maar in de avond moet dat plan al wijken:
wat je vandaag kunt, doe je niet pas morgen.*

7. Pront en schoon

*De zaterdag is voor het zorgzaam keren
van erf en pad, een wekelijks karwei
voor de boerin die in een schuine rij
de visgraat legt, door ieder kind te leren.*

*Dat hoort nu eenmaal zo; weekin weekuit
wil ze op zondag weer de vreugde smaken
van alle goede, afgeronde zaken:
het eendere is wat op welzijn duidt.*

8. Het melken

*Het melken is een saai en doods karwei
dat tweemaal daags gedegen moet geschieden
om aan de uier weer wat plaats te bieden
voor verse melk, de bruidsschat van de wei.*

*Het zijn de vrouwen die de tepels voeren
en strak de stralen ritmisch laten gaan;
hun oergevoel voor een gericht bestaan
is zelfs bekend bij de verstoktste boeren.*

9. In de bonen

*Ze is al dagen konstant in de bonen,
want er moet nu met zorg en vlijt geplukt
en niets mag slordig worden afgerukt
zodat de laatste bloei die zorg zal lonen.*

*De bonen worden met beleid geweekt,
gewassen en gekookt en in de fles gedaan
want straks komt weer de schrale winter aan,
als zorgeloos aan 't kortste eindje trekt.*

10. De boomgaard

*De appels gaan van weemoed aan het vallen,
het groene gras verhevig nog hun kleur
van geel naar rood, geliefde bellefleur
en goudreinet, mijn waardige vazallen.*

*En de boerin verzamelt in haar schoot
de appels die ontkwamen aan het plukken,
zodat ze te vergaren zijn met bukken:
een volle korf ontsnapt aan rot en dood.*

11. Het stoken

*Ze port het vuur nog maar eens extra op,
want deze trots blijft immer ongebroken:
de slachter komt, dan moet het water koken.
Die regel zit gegoten in haar kop.*

*Zo gaat er stiekem heel wat mutserd aan
totdat hij kookt die grote ketel water
waarmee het varken vele uren later
zorgvuldig van zijn haren wordt ontdaan.*

12. Het slachten

*De slachter haalt het varken uit het kot
en drijft het naar de kleine binnenplaats.
Daar krijgt het beest meteen iets desolaats,
als heeft het weet van het genadeschot.*

*De slachter schiet, bepaalt het laatste lot
met verve en volstrekt onaangedaan,
ziet reeds de hammen in de pekel gaan
en steekt het stootmes in de weke strot.*

13. Op de leer

*Hét kokend water gaat over het beest
dat trekt en krimpt, misschien wel van de pijn.
De een denkt aan het culinair festijn,
de ander geeft in zweet en bloed de geest.*

*De slachter schrapt het varken handig schoon
en hangt het aan zijn pezen op de leer,
snijdt dan de buikwand open die zo teer
de darmen hield... en lost met veel vertoon.*

14. Het prûsse

*De vrouwen draven driftig af en aan,
er moet ook veel te veel ineens gebeuren
en licht bedwelmd door alle weë geuren
zien ze elkaar van 't walmen haast niet staan.*

*Er komt weer zult en bloedworst ofwel bulling
en in de braadpan suddert reeds de lever:
postume dank aan onze gulle gever,
gemeende hulde aan de vette vulling.*

15. De kelder

*Het najaar maakt de kelder tot een feest,
het rood van kersen en het groen van bonen
die achter glas hun grote waarde tonen,
bewijzen dat het zomer is geweest.*

*Het spek, de hammen in het pekelbad,
de scherpe geur van zuurkool in de ton,
een zerp verwijzen naar de bleke zon:
de winter komt, maar eten is er zat.*

Deel IV. Rondom de kerk

1. Het kerkhof

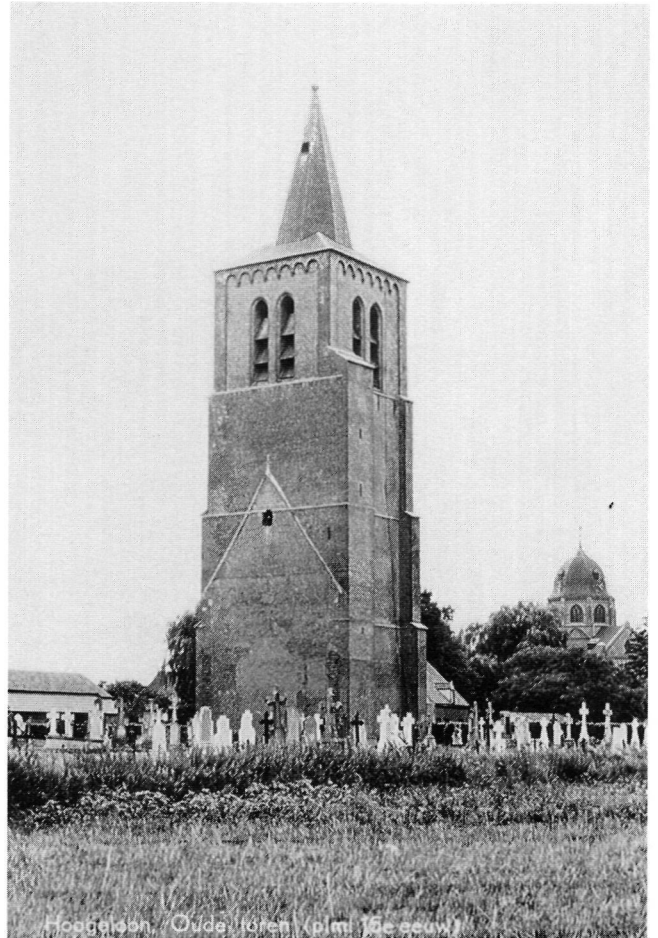
*Het kerkhof was, in zijn beslotenheid,
het paradijs van mijn geborgen jeugd
want daar werd ik in alle eer en deugd
verlegen tot de eerste zoen verleid.*

*Gstreng omringd door oude coniferen
was het een plaats van stilte en van rust
en toen ik daar onschuldig werd gekust
door Pieternel, ontwaakte mijn begeren.*

2. Het kerkplein

*Het was een plein van smalle, gladde stenen
waar ik als kind het fietsen heb geleerd
en voor het eerst, voldaan en onbeheerd,
de lichtheid voelde van de eigen benen.*

*En 's winters was het plein bedekt met sneeuw.
Dan mikten wij vol geestdrift op de klok
en juichten om de eerste goede gok:
de tijd verschoof welhaast een halve eeuw.*

3. De pastorie

*De zoldering, de imposante ramen,
het strenge licht, het zwarte meubilair,
dat alles had zo'n ongenaakbaar air,
dat wij er steeds verlegen binnen kwamen.*

*De meid was hard, ontdaan van mededogen
en eindeloos moest je je voeten vegen,
of het nu droog was of een dag van regen,
terwijl zij toekeek met haar koude ogen.*

4. De tuin van de pastorie

*Exotisch waren er de oude bomen
die er naar ons begrip al eeuwen stonden
en die wij wat mystiek en duister vonden,
als waren ze van 't Heilig Land gekomen.*

*En in de zomer hingen er de vruchten,
de perziken, de grote eierpruimen,
zo zeer in staat de maagwand te verruimen,
maar het bleef steeds bij een verlangend zuchten.*

5. Het koor

*De laatste mis werd door het koor gezongen
met overgave, vaak Gregoriaans
dat zwevend was, haast niet meer ondermaans
zodat de tranen in mijn ogen sprongen.*

*Na zoveel tijd is dat gevoel gebleven
en de ontroering grijpt mij steeds weer aan
als er gezangen naar de hemel gaan,
Gregoriaans, ons door God zelf gegeven.*

6. De kerktoren

*Soms kropen wij als dieven in de toren,
tot bij het galmgat dat een uitzicht bood
tot aan de kim die land en dorp omsloot
met hei en wei en velden vol met koren.*

*Dan zaten wij minuten lang te zwijgen
om wat er in de verte was te zien
en dachten dromend aan het vaag misschien:
de toekomst waar geen vat op was te krijgen.*

7. De gewelven

*Weer bij de tijd, gewekt uit waas en droom,
beklommen we de ruggen der gewelven,
gedreven of we schatten gingen delven,
omhuld door duister, bang voor trol en gnoom.*

*Toen vonden we, omringd door stinkend vuil,
vier eieren, volkomen wit en rond,
terwijl een schreeuw zijn rauwe uitweg vond:
alarmkreet van een opgeschrikte uil.*

8. De sacristie

*Daar hingen ze, de rijke kerkgewaden,
kazuifels, wit en rood en groen en zwart,
opdat geen mens nog tint en tijd verwart,
want elk moment kiest zich een kleur als gade.*

*Het paars, de miskleur van advent en vasten,
verbond ik toen met treuren en gedenken,
maar in 't veschiet voorzag ik de geschenken
van Licht en Haas, als dank voor alle lasten.*

9. De ramen

*En bij de preek, o onverwoestbaar woord,
keek ik maar naar de felgekleurde ramen
waar spelend licht en schaduwen in kwamen
en droomde weg, door woord noch mens gestoord.*

*Ik zag Franciscus spreken met de dieren,
de wolf lag braaf te slapen aan zijn voet:
de vrede bleek een hoog en haalbaar goed
voor mij als kind, dat nog iets had te vieren.*

10. De biechtstoel

*De logge, zware, wijnrode gordijnen,
de muffe geur, het onbestemde duister,
de zware stem, het dwingende gefluister:
een reden om van schaamte weg te kwijnen.*

*Het rijtje opgedreund, bereid tot boete,
was je de zondaar die vergeving kreeg:
de ziel gelouterd en de kerfstok leeg,
al moest je nog een drietal Weesgegroeten.*